

FUNDACJA POPIERANIA BIBLIOTEKOSZNAWSTWA
IMENIA MAURYCJ GOCZAŁKOWSKIEJ

17

ЛЕВ БИКОВСЬКИЙ

БІБЛІОТЕКА
КАМ'ЯНЕЦЬ—ПОДІЛЬСКОГО
ДЕРЖАВНОГО
УКРАЇНСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

(СПОМИНИ)

1949

Нью-Йорк — Вінніпег
diasporiana.org.ua

FUNDACJA POPIERANIA BIBLIOTEKOSZNAWSTWA
IMENIA MAURYCJI GOCZAŁKOWSKIEJ

17

ЛЕВ БИКОВСЬКИЙ

БІБЛІОТЕКА
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО
УКРАЇНСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

(СПОМИНИ)

1949

Нью-Йорк — Вінніпег

Уперше друковано в вигляді статті в часопису «Слово Істини», Вінніпег (Канада) ч. 3(15) за січень 1949 р., на стор. 18—23.

Присвячується 30—літтю з дня заснування
Державного Українського Університету в
Кам'янці на Поділлі.

АВТОР.

Прибившись у літі 1948 р. з Європи до Нью—Йорку, проходив я одного разу під вечір в напрямі вгору по славнозвісній П'ятій евню. Подивляючи хмародери й чудові вистави крамниць у повні неонового світла, опинився я незабаром на розі П'ятої евню й 42—ої вулиці. Передомною пишався у всій своїй красі біло—мармуровий палац Нью—Йоркської Публичної Бібліотеки. Посгавлений значним коштом американських мільярдєрів, виглядав він, як чудова казка, в сйяві електричних рефлекторів.

І мимоволі порівняв я цей образ з долею й станом українських бібліотек в Краю та на еміграції... Думка зайнула від одної до другої, та інших книгозбірень, де мені доводилося працювати...

Пригадав собі, що власне тепер, у біжучому 1948 р., сповнює 30 літ від часу заснування 1918 р. заходами Професора І. Огієнка (сучасного Митрополита Д—ра Іларіона) Українського Державного Університету в Кам'янці—Подільському. Він же був і першим його Ректором!

Одночасно при Університеті, в приміщенні колишньої церкви, почала громадитися й фундаментальна Бібліотека. Книгозбір її склався переважно з різноманітних дарів поокремими книжками й цілими збірками. Дарували не тільки численні приватні особи багатьох національностей, але й різні установи наукового й урядового характеру. Значними закупамі Університет доповнював згодом бракуєче.

Коли я приїхав на осени 1919 р. з Києва до Кам'янця—Подільського, Університетська Бібліотека, дякуючи надзвичайній опіці з боку Ректора Проф. І. Огієнка, числила вже біля 30.000 томів. Всі стіни в два поверхи від гори до долу, довкруги бібліотечної залі, були виповнені полицями з книгами на них. Вони вже

там не містилися, й почали обсновувати полицями мури — стовпи, що стояли серед приміщення, підпираючи стелю. Окрім того, в окремії залі була уряджана студентська читальня з підручною книгозбірнею. Абетковий каталог був значно заавансований, і давав доступ до більшої частини цих книжкових скарбів.

Керував Унів. б—кою п. Степан Сірополко, відомий укр. бібліотекознавець і тодішній лектор бібліотекознавства в томуж Кам'янецькому Університеті. Його помішником був п. Іван Сливка та п. Ясинський, що перейшов згодом до Всенародньої Б—ки України в Києві. Їм допомагало декілька панночок, слухачок Університету. Господарську частину мав у своїх руках п. І. Сливка.

Приїхавши, я негайно зголосився до Ректора Проф. І. Огієнка. Покликаючись на свою попередню працю в Національній Б—ці України при Українській Академії Наук в Києві, я просив прийняти мене на працю до Університетської Бібліотеки. Зо сторони Ректора знайшов цілковите зрозуміння ситуації й далекойдучу негайну опіку. Він призначив мене другим помічником бібліотекаря (першим лишився п. Ясинський) з відповідним утриманням. В цей спосіб Ректор дав мені можливість: 1. Перебути тодішній скрутний для мене час та вчитися в Університеті; 2. Працювати в любому мені бібліотечному фаху; 3. Продовжувати теоретичні студії в царині книгознавства й бібліотекознавства.

В Університетській Бібліотеці я пробув майже до травня 1920 р. За той час я мав можливість взяти участь в усіх працях, що в ній відбувалися: громадженні книгозбору, порядкуванні та опрацьовуванні його й книгокористанні.

Мав нагоду бачити також, як сильна, творча індивідуальність Ректора Проф. І. Огієнка витала, як опікунчий дух, постійно над бібліотекою. Можна сказати, що вона тому й стала головною центральною установою Університету. Ректор дбав не тільки про її поповнення книгами, але й про її належну внутрішню організацію. При всьому своєму обтяженні обов'язками: профе-

сора—викладача, Ректора—адміністратора, Головноуповноваженого Уряду У.Н.Р., маючи при тому й особисте родинне життя, Проф. І. Огієнко знаходив час на постійні наради з бібліотекарем Ст. Сірополком у бібліотечних справах. Незалежно від того частенько й сам навідувався до б—ки, не тільки як проф. читач, але й дорадник в біжучих бібліот. питаннях. Наслідком цього Університетська Бібліотека відзначалася своїм порядком, організацією та стрункністю в праці.

Пан Ректор Проф. І. Огієнко власним прикладом високої всесторонньої працездатності й ентузіязму потягав за собою все оточення. Професура, студентство й урядовці за прикладом Ректора не покладали рук в несприятливій праці при організації й веденню своєї Alma Mater. Не забуваймо, що все це відбувалося в умовах тодішньої воєнної дійсності, при постійному браку харчів, опалу, мешкань і т. п. життєвих злиднях. Прикладів того можна було б навести чимало. З огляду на брак місця, подамо лише один, — особистий.

Пригадую собі одну з тодішніх спроб поповнення книгозбору Університетської Бібліотеки. Закликає мене грудня (?) 1919 р. пан Ректор до свого кабінету, й поручає особливо тяжке, за тодішніх воєнних обставин, завдання. Представники українського дідича, графа Холонєвського, поляка з походження, що прихильно ставився до України, дали знати Пану Ректорові Проф. І. Огієнкові, що в маєтку біля зал. ст. Холонєвської на Поділлі, знаходиться цінна книгозбірня графа (кілька тисяч томів), переважно в польській та в інших іноземних мовах. На їх думку книгозбір був загрожений воєнними подіями, і вони просили Ректора, як високоавторитетну серед українців особу, вжити заходів для рятування цієї збірки. Конкретно вони пропонували перевезти це до Кам'янця—Подільського й включити на правах депозиту в книгозбір Університетської Бібліотеки, залишаючи остаточне поладження справи цього питання на післявоєнні часи. В той спосіб книгозбір графа Холонєвського, на їх думку, міг би переховатися.

Пан Ректор пристав на це, і я поїхав від Університету з відповідними паперами до адміністрації маєтку й до всіляких влад, щоб мені допомагали. Доїхав щасливо через Проскурів і Жмеринку до ст. Холоневської. Дістався до села й до палацу. Порозумівся з адміністрацією маєтку. Це діялось під час відступу Укр. Галицької Армії від Києва. По дорозі й в селі стояла ще українська залога. Вона цілком пішла мені на руку. Стрільці допомогли пакувати книги й одвозити на залізницю, а старшини добули відповідний заліз. вагон. Він майже увесь виговнився цією, як виявилось під час пакування, дійсно цінною бібліотечною.

Але відворотний шлях був фатальний. З великими труднощами, на морозі, довів я ці книжні скарби до Жмеринки. Тут довелося спинитися з'огляду на безладдя, яке запанувало на залізниці. Ходили чутки, що керівництво УГА домовляється з москалями. В зв'язку з цим напрямки руху потягів мали бути змінені. В міжчасі вештаючись по зал. станції в Жмеринці між померлими й хорими на тиф козаками Укр. Наддніпрянської Армії, я заразився від них сипним тифом. Усвідомивши собі ситуацію, — неможливість довести, за таких обставин, бібліотеку графа Холоневського до Кам'янця — Подільського, й свою хворобу, — я негайно порозумівся з керівництвом Української Гімназії в Жмеринці. Передав їм вагон з книжками, а сам причепився до якогось потягу, що випадково їхав буцім то в напрямі Проскурова. По багатьох труднощах я добився врешті до Кам'янця-Подільського. Тремтючи від гарячки, встиг я скласти жалюгідне справоздання Пану Ректорові з невдалої виправи, й добігти до хати, де хвороба звалила мене з ніг. Очуняв я доперва по шести тижнях, в кінці січня 1920 р., завдяки опіці з боку Пана Ректора, а також проф. Клименка й гуртка колег—студентів (Гудзій, А. Гнатівський й інші). За таких обставин творилася фундаментальна Бібліотека Кам.—Подільського Укр. Державного Університету!

Одночасно з біжучою бібліотечною працею по орга-

нізації й веденню фундаментальної Бібліотеки в 1919—20 рр.; при Університеті розвинулася й теоретична праця в царинах: бібліотекознавчій та бібліографічній. Цим книгознавчим устремлінням серед професури й студентства вельми сприяв і допомагав їх розвиткові Пан Ректор Проф. І. Огієнко, відомий не тільки як мовознавець, але й як український книгознавець, автор капітальних творів по історії української книги й друкарства.

Передовсім на осени 1919 р. заснувалося при Університетській Бібліотеці — «Кам'янець—Подільське Бібліотечне Товариство».* На чолі Т—ва став Степан Сірополко, бібліотекар Унів. Б—ки. В числі членів були: Доц. Плевако, Доц. М. Драй—Хмара, Проф. Клименко, Пан Ректор Проф. І. Огієнко, пом. бібліотекаря Ясинський, пом. бібліотекаря Биковський, інші професори й студенти Університету. Пан Ректор затвердив статут Т—ва, й воно почало діяти. Т—во мало на меті: вивчати бібліотекарство взагалі, зокрема ж українське й допомагати організації Університетської Б—ки.

Друга організація постала десь на весні 1920 р. заходами Доц. Плевако. Це був «Бібліографічний Семінар» при кафедрі укр. письменства.** Бібліографічний Семінар мав завдання: теоретичні, — вивчання бібліографії, як науки, зокрема студіювання української бібліографії, й практичні — складання різних укр. бібліографічних показників. На засіданнях Семінару відбулися такі доповіді: 1) Доц. Плевако: Вступного й орієнтаційного характеру, і 2) пом. бібліотекаря Биковського: Про техніку умової праці, бібліографію як науку, міжнародню десяткову бібліографічну систему на підставі відповідної книжки Юра Іванова—Меженка. Піс

*Див. Л. Биковський — Матеріали до історії укр. бібліотечного руху (Про Кам.—Под. бібліот. Т—во). Київ, 1920. (Рукопис знаходиться в Б—ці Укр. Акад. Наук в Києві).

**Див. Л. Биковський — Нова укр. бібліографічна організація. Стаття в газеті «Наш Шлях», Кам.—Под., ч 98, від 20. 5.1920 р.

ля того учасники семінару обзнайомлювалися практично із складними (елементами) книги та проходили вправи класифікації книжок за десятковою бібліографічною системою.

Дальші військові події в 1920 році перервали ці бібліотекознавчі та бібліографічні починання.

Згадуючи тепер в ретроспективі 30-ти літ української новітньої історії про Український Державний Університет у Кам'янці-Подільському за часів Ректорату Проф. І. Огієнка в цілому (другим Ректором вже за українсько-совітських часів був Проф. Геринович), з окрема ж про Університетську Бібліотеку, про ті численні наукові й громадські організації, що існували при Університеті, а також про бібліотекознавчу й бібліографічну, та про інші цього роду конструктивні починання, започатковані в тодішніх тяжких умовах життя, схилиємо голову перед їх організаторами й чільними учасниками, що вже зійшли з цього світу, — Плевако, М. Драй Хмарою й іншими.

Одночасно тішимося з того, що головний організатор цієї Високої Української Культурної Установи, Кам. Подільського Укр. Держ. Університету та його Бібліотеки, Магніфіценція Пан Ректор Проф. І. Огієнко (нині Митрополит Д—р Іларіон) все ж таки ще живе серед нас при повні духових сил. Це нам, колишнім співробітникам і вихованцям цієї нашої Alma Mater, подає надію, що може дочекаємося хвили, коли знов поставне, хочби й на далекій чужині, Українська Висока Учбова Установа по зразку й традиціях колишнього Кам'янець—Подільського Укр. Держ. Університету. Тоді під керівництвом заслуженого в укр. науці й історії Пана Ректора, вже тепер Проф. і Митрополита Д—ра Іларіона, ця Установа могла би довершити ті українсько—культурні й національно—політичні завдання, які через вищі причини не встиг був виконати у всій повноті в свій час Український Державний Університет в Кам'янці—Подільському.

1. 10. 1948. Нью—Йорк.

ВИДАННЯ ФУНДАЦІЇ

1. LEON BYKOWSKI — Biblioteki Publiczne w Ukrainie Radzieckiej. Warszawa 1937, in 8⁰, 12 str.
2. LEON BYKOWSKI — Ogolna polityka biblioteczna. Warszawa 1938, in 8⁰ II str.
3. LEON BYKOWSKI — Zakres i zadania pedagogiki bibliotecznej. Referat dyskusyjny. Werszawa 1928, in 8⁰ 12 str.
4. LEON BYKOWSKI — Mauryzja Bykowska, 1899—1946. Frankfurt/Main 1946. in 8⁰ 12 str.
5. MAURYCJA SKARŻYNSKA (Tłum.) — Melvil Dewey. Wyd. 2-gie. Frankfurt/M. 1946. in 16⁰, 7 Str.
6. MAURYCJA SKARŻYNSKA (Tłum.) — Arthur E. Bostwick. Wyd. 2-gie. Frankfurt/M. 1946, in 16⁰, 8 str.
7. W. C. BERWIK SAYERS — James Duff Brown. Wyd. 2-gie. Frankfurt/M. 1946, in 16⁰, 7 str.
8. TADEUSZ MAKOWIECKI — Warszawska Biblioteka Uniwersytecka, 1939—1944. Frankfurt/Main, 1947, in 16⁰, 8 str.
9. ЛЕВ БИКОВСЬКИЙ - Варшавські Бібліотеки в серпні, вересні і жовтні 1944 р. Женева 1947, in 4⁰, 13 str.
10. ЛЕВ БИКОВСЬКИЙ - Початки Національної Бібліотеки Української Метрополії, 1918—1921. 2-ге вид. Женева, 1947, in 4⁰, 19 стор.
11. ЛЕВ БИКОВСЬКИЙ — Бібліотека Української Господарської Академії, 1922—1947. Женева 1947, in 4⁰, 9 стор.
12. ВІТАЛІЙ ЛЕВИЦЬКАЙ — Книгознавство та бібліотекознавство. Женева 1947, in 4⁰, 6 стор.
13. Л. БИКОВСЬКИЙ — М. ГІЛЬТАЙЧУК — Українське Євангельське Видавництво, (Договір). Відбитка. На чужині. 1948. in 4⁰, 5 стор.
14. ЛЕВ БИКОВСЬКИЙ — Педагогика бібліотечна. 2-ге вид. Франкфурт/Майн 1948, in 16⁰, 8 стор.
15. ЛЕВ БИКОВСЬКИЙ — Вступ до книгознавства. 2-ге вид. Франкфурт/Майн 1948. in 8⁰, 8 стор.
16. ЕВГЕН ПЕЛЕНСЬКИЙ — Початки друкарства. 2-ге вид. Франкфурт/Майн 1948, in 16⁰, 8 стор.
17. ЛЕВ БИКОВСЬКИЙ — Бібліотека Кам'янець — Подільського Державного Українського Університету. 2-ге вид. Нью-Йорк-Вінніпег 1949, in 16⁰, 8 стор.

